

Frakken til Marcel Proust

Lorenza Foschini har skrevet en bok som nå er oversatt til engelsk under tittelen *Proust's Overcoat*. Hun synes det er vanskelig å forstå hvorfor folk betaler for gjenstander med tilknytning til forfattere, men Rick Gekoski i *The Guardian* er uenig. Han solgte selv Tolkiens kappe for 550 pund i 1983, og ble satirisk behandlet av Julian Barnes. Nå spør han: Hvorfor skulle ikke folk være interessert i Prousts frakk? Han brukte den jo alltid. Hadde den over seg! Hva med sengen han skrev i og det litterære materialet? Førstekorrekturene til de to første bindene i *A la recherche ...* kostet 663 000 pund, og det er da ikke dyrt?

Den første baby-appen er her

Med en målgruppe fra tre måneder og oppover presenterer Penguin det de selv mener er den første baby-appen for lesebrett. «The Baby Touch Peekaboo App» vil la babyen oppleve å få frem forskjellige figurer på skjermen, og Penguin lover masse sterke farger og lydeffekter. Ifølge Penguin Digitals direktør Anna Rafferty vil appen bidra til utviklingen av den lilles «tracking

skills, hearing ability and motor and touch skills». Og når man setter på autoplayfunksjonen spilles alt av som en film. (Mens mor og far gjør noe annet?) Uansett mener Penguin at babyen allerede fra seks måneders alder vil klare å bruke appen alene. Så har du Iphone, Ipad eller selvsagt Ipad, har du nå sjansen til å starte barnets utdannelse tidligere enn du kanskje ante.

En del av allmenndannelsen

Om å se verden med barnets blikk.

– Hva skjer i hodet ditt, når du skal skrive om verden sett gjennom et barns øyne?

– Det faller meg egentlig ganske lett. Så jeg er vel litt barnslig, da. Jeg tenker ikke at jeg gjør noe spesielt når jeg skriver slik, jeg har mer problemer med å skrive gjennom voksnes øyne. Jeg hadde faktisk skrevet flere noveller fra voksenperspektiv. Men de er ikke blitt med, fordi de var for dårlige!

– Blir de i skuffen, eller får de se dagens lys en gang?

– De blir kastet!
– Sankthansormen er tilbakevendende i denne boken. Hva er en sankthansorm?

– En liten, selvlysende, markaktig greie. Som lyser rundt sankthans, og som man finner ute om kveldene. Har du ikke sett en?

– Nei. Er dette en del av allmenndannelsen?

– Ja, jeg synes det. Har du spurt de andre på jobben din? Hvis ikke, har jeg dummet meg ut!

– En seksåring blir «tryllet bort», av venninnen til storesøsteren. Seksåringen blir fortvilet, og skriker: «Jeg er jo her! Rett foran deg!» Men storesøsteren og venninnen ignorerer henne. Hun er «tryllet bort». Er denne følelsen typisk for denne seksåringens liv?

– Ja, det var derfor jeg tok den med. Det er avgjørende for mennesket å føle at vi synes. Å spille på at man ikke synes, som storesøsteren gjør, er veldig slemt.

– Novellen er på åtte og en halv side, spenner over 20–30 år og forteller flere livshistorier. Ble du aldri fristet til å putte inn litt mer i hullene?

– Jo, det var opprinnelig en lang historie, på rundt 50 sider. Jeg tok ut alt jeg ikke opplevde som viktige vendepunkter i livene deres, for å se hva som skjedde, historien ble dårlig når jeg hadde med alt.

– Er alle scenene du beskriver viktige vendepunkter?

UKENS NAVN

Ingvild H. Rishøi er aktuell med novellesamlingen *Historien om fru Berg* (Gyldendal).

– Jeg prøver å skrive så det kan bli spennende, og tenker at dette er dramatiske tidspunkter i folkenes liv. Det trenger ikke bare være nøkkeløyeblikk, men kan også være scener som viser leseren hvem de er.

– Går det an å skrive noveller i Norge uten å tenke på Kjell Askildsen hele tiden?

– Jeg prøver så godt jeg bare kan. I forhold til den forrige samlingen, prøvde jeg nå å beskrive mer. Jeg vil gjerne at folk skal forstå, og jeg vil ikke at alt skal kunne tolkes i det vide og det brede.

– Morgenbladets anmelder Ane Nydal kritiserte nylig norske novelleforfattere for å overbefolke historiene med unnavikende, anti-kommunikative folk. Hun skrev også at «unge novellister tror at eksistensielt alvor bare kan frembringes av en sirkling rundt alt det usagte og av lokale verdensbilder som rakner».

– Helt enig! Det er altfor mange som bare står og ser ut av vinduet. Dessverre gjør mine karakterer det også iblant. Men jeg prøver å få dem bort derfra.

– Savner du Avsagd hagle, bladet du redigerte til 2006? Det gjør vi.

– Jo takk! Det kommer faktisk nytt nummer i år. Et nummer om pretensiositet og døden.

MARIUS LIEN

Skambitt og avspist

Noen ganger er en millimeter langt fra nok.

Valpene i nobelprisvinneren Mario Vargas Llosas kortroman av samme navn er ikke hunder, men guttevalper. De heter i utgangspunktet Choto, Chingolo, Mañuco og Lalo, de kommer fra den borgerlige bydelen Miraflores i Perus hovedstad Lima og går som pene katolske barn på en skole drevet av munkene: broder Leoncio, broder Lucio, broder Agustín.

Ingenting taler imot at gjengen er tenkt født i 1936, slik forfatteren er, og at vi altså er midt på 1940-tallet ved historiens start.

En ny en i byen. I tredje dukker det opp en ny gutt i klassen, Cuéllar, som straks blir med i gjengen. Han kommer fra en mer velstående bakgrunn enn dem, men er sosialt smart og overvinnet det mulige handicapet:

... en god kompis. Han hvisket stikkord til oss under prøver, og i friminuttene ga han oss saftposer, rikmannsgutt, karameller, heldiggriss, sa Choto ...

Cuéllar imponerer lærerne med intelligens og hukommelse, og jammen klarer han ikke også å komme med på fotballaget, ved å trene hardt og målbevisst. Hadde klasse 4A holdt en amerikansk avstemning om *the most likely to succeed*, hadde Cuéllar vært vinneren, uten tvil.

Men intet paradisi uten en slange, og skolen har sin helt egen. Det er vakt-hunden, en diger og mannevond grand danois som heter Judas, men ikke lyder navnet eller noe annet. Ut fra måten Vargas Llosa introduserer Judas på, som en innestengt trussel, en overhengende fare guttene ser på med like deler aggresjon og frykt, er det temmelig klart at hunden kommer til å spille en rolle i historien, og gjevt om.

Judaskysset. En dag, etter en trening, like før den store fotballkampen hvor Cuéllar har kjempet seg inn på indreløperplass, slipper Judas fri fra lenker og bur, og gleser i seg en bit av den uheldige Cuéllar, og ikke en hvilken som helst bit heller. Munkene bærer den blodige gutten av gårde, han redder livet, selv om rommet svømmer i blod. Men fra nå av er Cuéllar

annerledes og kommer til å bli det i stadig høyere grad. Man trenger ikke drepe sin bror for å havne øst for Eden.

På sykeleiet viderefremidler Cuéllar til kameratene det hans foreldre har bestemt, at skadens plassering og omfang ikke skal røpes. Greit nok: Saken er jo at guttene ennå ikke forstår konsekvensene av Judas' røffe kyss. De snakker om at det å bli bitt må jo være enda verre enn å få en ball der, au au, og Lalo hevder at «det verste er at dette har svekket laget». Kall det uskyld. Den skal ikke vare.

«Pichulita». Den oppmerksomme leser vet at Cuéllar er et etternavn, og har sett at de andre fire guttene har kallenavn helt fra fortellingens første side. Nå får endelig Cuéllar sitt, og med en blanding av humor og grusomhet blir det «Pichulita», som høfligst kan oversettes med «liten penis». Og selv om det ikke er en av musketerene som kommer på det, ender også de opp med å bruke kallenavnet, de klarer bare ikke la være, på tross av Cuéllars åpenbare smerte ved forræderiet.

Vargas Llosa går etter dette rett på sak og flytter handlingen til at «den første til å få seg kjæreste var Lalo, mens vi gikk i tiende». Det er nå det blir virkelig vanskelig. Den høyeste og sterkeste og kjekkeste og smarteste og flinkeste og rikeste av guttene er Pichulita, en gigant i forhold til gjennomsnittet, «folk flest», men han er også den som ikke får seg dame, selv om de ligger flate. For utenforstående en merkelig tingenes tilstand, som bare vedvarer, og herfra tar Cuéllars liv for alvor en helt annen retning enn de andres.

Eksperimentell. *Valpene* er et av Mario Vargas Llosas tidlige verker, fra 1967, skrevet da nobelprisvinneren 2010 var rundt 30. For de som foretrekker den yngre og mer eksperimentelle fremfor den eldre og mer tradisjonelle, vil dette være et gledelig gjensyn. Som en Faulkner eksperimenterer Vargas Llosa med stemmene i romanen, den fortellende hovedrøsten blir stadig vekk over til guttene, som snakker nesten i munnen på hverandre. Forfatteren varierer konstant intensiteten og tempoet. Noen ganger ved å la replikkene komme uten det vanlige tilbehøret «sa Lalo» eller «sa Mañuco», andre ganger ved å legge dem inni hverandre, slik samtaler faktisk høres ut uten forfatterfilter.

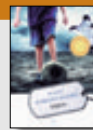
Det er et rått driv i denne fortellingen. Ikke bare på grunn av språkføringen og replikkvekslingene, som følger etter hverandre så tett og i så stor fart at de truer med å snuble i hverandre og kjedekollidere, men også fordi boken er så fullstendig uten

ANMELDELSE

MARIO VARGAS LLOSA

Valpene

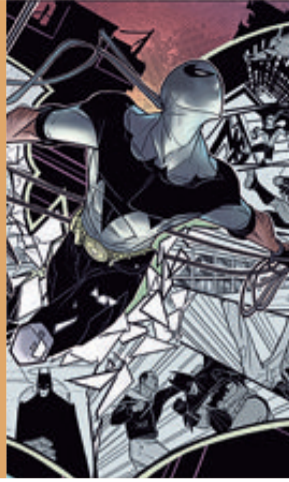
Oversatt av Fredrik Giertsen.
80 sider. Gyldendal. 2010

Det er ikke jødene Kierkegaard er ute etter når han skjeller ut Grundtvig og «hans nordiske ølstue» for å være «jøder». Side 36

Kvinner og litteratur I

Danske Information spør i en serie om det er et problem at kvinner leser dobbelt så mye skjønnlitteratur som menn. Den toneangivende forfatteren Mette Moestrup er først ut, og svarer kontant nei. «Skriften behøver ikke bli påstemplet et maskulinitetsblikk for å bli sett i mine øyne.» Og: «Jeg tenker ikke en skid markedsorientert når jeg skriver!» Hennes islandske kollega Sjón erkjenner at menn foretrekker «fakta», men sier det er viktig at de også leser skjønnlitteratur, så de ikke ender opp som «roboter».

Ny muslim i Gotham

Fusjonen mellom islam og superheltverdenen, som begynte med Dust fra *X-Men* og skjøt fart med serien *The 99*, har fått enda en manifestasjon. Nå gjennom Batmans nye sidekick i Gothams mørke gater: Nightrunner! Som egentlig heter Bilal Asselah og er algerisk innvandrер. Dette fikk de nykonservative bloggerne til å gå bananas. Nightrunner (bildet) dukket opp i *Detective Comics Annual 2*. januar i år. Men de usmakelige innleggene ble raskt overdøvet av tegneseriefansen, som synes Nightrunner er helt topp.

Kvinner og litteratur II

Gert Nygårdshaug er igjen ute og snakker om kvinnelig litteratur, denne gangen i bladet Forskerforum. Forfatteren klager over at norske forfattere i 20-30 år har isolert seg fra verden og ikke forholder seg til naturvitenskap. Dette mener han skyldes at bokklubbene er blitt tilpasset et kvinnelig publikum, slik at det blir «meir om samliv og private forhold». «Det finst ingen kvinner som skriv romanar som José Saramago eller kvinnelige lyrikarar som skriv som Stein Mehren eller Triztan Vindtorn,» sier Nygårdshaug.

Fortelling med rått driv: *Valpene* er et av Mario Vargas Llosas tidlige verker. For de som foretrekker den yngre og mer eksperimentelle fremfor den eldre og mer tradisjonelle, vil boken være et gledelig gjensyn.

FOTO: ERNESTO BENAVIDES/SCANPIX

padding og *filler*, som store romaner ofte trekker med seg som ankere rundt foten.

Valpene blir ikke et øyeblikk kjedelig, det rekker den ikke, takket være sitt høye tempo og sin begrensede lengde, 80 sider i den norske utgaven.

Til saken. I Vargas Llosas søramerikanske skriftkultur er dette en relativt sjelden, men ikke unik kortfattet. For eksempel oversatte Kjartan Fløgstad i sin tid argentineren Roberto Arlt's *Spøkjelseskaptainen* til norsk, en bok som ikke er stort større, men like anbefalelsesverdig. I *Valpene* sier Vargas Llosa det som må sies om en sak, for så gjerne å rase gjennom fem-seks år på noen få avsnitt. Spørsmålet om hva som er relevant for storyen synes å være hustavlen denne boken er skrevet under, og hvordan modernisme gjerne kan være mer til saken enn tradisjonelle skriftformer er et underkjent faktum som Vargas Llosa viser med bravur i *Valpene*.

Hvis man ut fra dette antar at dette er en mesterlig utført liten bok, har man helt rett.

Her blir for eksempel forskjellene på Cuéllars og kameratens synsvinkler og livsbetingelser smertefullt tydelig, uten at

forfatteren trenger å ty til store ord, gester eller fakter:

Og du, Cuéllar, likte han ingen? Jo, hun ved siden av, hvorfor skrev han ikke til henne da, og han hva skulle det være, la oss se, la oss se, vil du være jenta mi? Nei, så dumt, han ville være vennen hennes og han sendte henne et kyss, ja, det var bedre, men det var i korteste laget, litt flyktig, jeg vil være din spesielle venn og han sendte henne et kyss og jeg tilber deg, hun skulle være kua og jeg skal være oksen, ha ha.

Håp og fortvilelse. Cuéllar har selvsagt et grunnleggende problem med okse og ku, hingst og hoppe og andre konsepter i samme gate. Forelsket blir han, i den smellvake, strålende Teresita, men hva skal skje videre?

Jo, da skjer det at Vargas Llosa dingler med en gulrot foran sin hovedperson: I et par hjerteskjærende avsnitt forteller først Cuéllar kameratene om den store operasjonen i USA som skal redde ham, hvordan den nesten er klar, at han nærmest er på vei til å dra, men så kommer nedturen, den knusende nyheten om at det likevel ikke er noe som kan gjøres,

Som en Faulkner eksperimenterer Vargas Llosa med stemmene i romanen.

i hvert fall ikke der og da, men kanskje et annet sted en annen gang, og derpå følger reaksjonen fra kollektivet:

... og vi så klart, kamerat, klart det, og da han dro, stakkars jævel, de hadde lyst til å grine. Choto: For et dårlig tidspunkt Teresita kom hit på, og Chingolo han hadde vent seg til håpet og nå er det slukket, og Mañuco men kanskje senere, vitenskapen gikk raskt fremover, stemmer ikke det? de ville oppdage noe nytt og Lalo nei, onkelen hans som var doktor hadde sagt nei, det finnes ingen utvei, ingenting kan hjelpe på og Cuéllar, noe nytt, far? Ikke ennå, fra Paris, mor? Og hvis en dag noe i Roma? Fra Tyskland?

James Dean. Så skeier livet til Pichulita ut. Vargas Llosa lar ham utvikle seg i retning av tidens vri på Peter Pan, det vil si James Dean.

Han tar de villeste sjansene på surf Brettet, han blir en rebell uten en sak det er mulig å rebellere mot, han er stadig i småtrøbbel, fester vilt, doper seg, han henger med annen rotløs ungdom som heller ikke er vei inn i ekteskap ennå, men de utgjør et segment som blir stadig yngre og yngre i forhold til ham selv, han begynner å kjøre stadig mer uforsiktig, tar sjanser, slipper unna en stund, så nærmer fortellingen seg slutten. Men ikke uten at Vargas Llosa minner oss om en side av å overleve sin ungdom:

... legge på oss og få grått hår, små mager, dvaske kropp, å bruke lesebriller, å føle ubehag etter å ha spist eller drukket, og alderdomsflekker dukket opp på huden deres, enkelte små rynker.

Oversettelsen virker svært god. Så er da også Fredrik Giertsen fanatisk opptatt av både Vargas Llosa og *Valpene*, noe han demonstrerte med en artikkel i Klassekampen for et par år siden. Generelt synes det som en fin idé å la ildsjelene løfte frem det de brenner for. Denne gangen har det fungert utmerket.